

DOI: 10.35774/econa2022.02.082

JEL classification: L74, M40, O10, O33

UDC: 336.2

Ярослав ІЗМАЙЛОВ

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри фіскального адміністрування,
Державний податковий університет, Україна
E-mail: izmyar@ukr.net
ORCID ID: 0000-0003-4853-205X

Ірина ЄГОРОВА

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародної економіки,
Державного університету економіки і технологій, Україна
E-mail: yegorova_ig@kneu.dp.ua
ORCID ID: 0000-0002-7800-2810

Юлія ТОМЧУК

аспірант,
Державний податковий університет, Україна
E-mail: miss.tom4uck@i.ua
ORCID ID: 0000-0002-3457-0162

УДОСКОНАЛЕННЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ ЯК СКЛАДОВОЇ МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

АНОТАЦІЯ

Вступ. Через повномасштабну війну України з Російською Федерацією відбувається різке погіршення абсолютно всіх макроекономічних показників, таких як ВВП, рівень інфляції, безробіття тощо. В умовах війни для забезпечення можливості Україні виконувати свої державні функції від ефективності податкової політики залежить формування державних доходів та видатків. Податки грають домінуючу роль у доходах та видатках, тому впровадження ефективної податкової політики України є вкрай важливим питанням і набуває особливої актуальності в контексті важливості її впливу на всі сфери суспільного життя та забезпечення функціонування країни.

Мета. Метою статті є удосконалення податкової політики для забезпечення безпеки України як на національному так і міжнародному рівні.

Метод (методологія). В процесі проведеного дослідження використані наступні методи: діалектичний, узагальнення, порівняння, системного аналізу, спостереження за господарською діяльністю, графічний та ін.

Результати. Доведено, що фінансово-економічний фронт стає не менш важливим за реальний військовий, адже без нього не можливо ефективно здійснювати захист України на внутрішньому та міжнародному рівнях. Обґрунтовано, що основними проблемами податкової політики до вторгнення Російської Федерації були: складність та суперечливість, внесення частих та численних змін до податкового законодавства, надмірне та нерівномірне податкове навантаження на платників податків, що не стимулювало розвиток підприємницької та іншої діяльності, а сприяло недоотриманню податкових платежів у бюджети різних рівнів, великі масштаби тінізації економіки, повільна гармонізація та уніфікація вітчизняного законодавства до вимог ЄС тощо. Доведено, що необхідно побудувати таку податкову політику, яка б давала можливість задовольняти хоча б базові потреби держави, підтримувати підприємництво і достатній рівень життя населення тощо. Обґрунтовано, що потрібно не допустити подальшої стагнації економіки України. Запропоновано заходи по ефективному застосуванню безпекових заходів та заходів з удосконалення податкової політики в умовах військових дій.

© Ярослав Ізмайлов, Ірина Єгорова, Юлія Томчук, 2022

Отримано: 29.04.2022 р.

Рекомендовано до друку: 11.05.2022 р.

Опубліковано: 19.05.2022 р.

Ця стаття розповсюджується на умовах ліцензії Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0, яка дозволяє необмежене повторне використання, розповсюдження та відтворення на будь-якому носії, за умови правильного цитування оригінальної роботи.

Як цитувати: Ізмайлов Я., Єгорова І., Томчук Ю. Удосконалення податкової системи як складової міжнародної безпеки України. *Економічний аналіз*. 2022. Том 32. № 2. С. 82-89. DOI: 10.35774/econa2022.02.082

Ключові слова: безпека; військові дії; оподаткування; відновлення; необоротні активи.

Вступ

На сьогодні в Україні відбувається повномасштабна війна з Російською Федерацією, тому відбулося різке погіршення абсолютно всіх макроекономічних показників, які з кожним днем будуть тільки мати не втішні тенденції. Тому необхідно швидко та рішуче здійснити ефективні рішення та провести велику кількість реформ, щоб не допустити подальшої стагнації економіки України. Тому економічний фронт стає не менш важливим за реальний військовий, адже без нього не можливо ефективно здійснювати захист України.

Недостатня методична розробленість і дискусійність багатьох питань фінансово-економічної безпеки України в умовах військових дій визначають актуальність розгляду цієї теми.

Питання економічної безпеки та податкової політики знайшли відображення в наукових працях українських вчених, серед яких Л. Акімова [1], О. Амоша, З. Варналій [2], А. Гальчинський, З. Гбур [3], В. Геєць, В. Гетманцев [4], К. Колеснікова, І. Маліновська, В. Чабаров [5], А. Крисоватий, Т. Кошук, В. Мельник [6; 7], М. Житар [8], С. Свірко, В. Семиноженко, А. Сухоруков, О. Собкевич, В. Федоренко, М. Чумаченко, А. Чухно, К. Швабій [9]. Загальні аспекти алгоритму здійснення захисту держави входять до кола наукових інтересів таких закордонних науковців, як С. Глазьев, Дж. Делмон, М. Бромвич, Л. Бернстайн, В. Беренс, П. М. Хавранек, Е. Нікбахт, М. Портер, П. Ромеро, Б. Санто, У. Шарп, А. Шпітгофф, Й. Шумпетер, А. Д. Шеремет та ін. Проведений аналіз літературних джерел дозволяє констатувати, що проблемам і перспективам розвитку податкової політики та її впливу на безпеку і ефективне підтримання життєдіяльності всіх сфер господарства України не приділено достатньої уваги.

Мета статті

Метою статті є удосконалення податкової політики для забезпечення безпеки України як на національному так і міжнародному рівні. В процесі проведеного дослідження використані

наступні методи: діалектичний, узагальнення, порівняння, системного аналізу, спостереження за господарською діяльністю, графічний, економіко-статистичний та ін.

Виклад основного матеріалу дослідження

На основі результатів аналізу національних та закордонних літературних джерел, під безпекою держави рекомендовано розуміти комплексну категорію, яка характеризує здатність національних інституцій системно та комплексно нейтралізувати негативний вплив різноманітних загроз з метою захисту суверенітету та національних інтересів держави.

Шляхи підвищення рівня національної безпеки та обороноздатності України за аспектами забезпечення та функціональними складовими подано на рис. 1.

З початку повномасштабної війни Росії проти України військові дії з агресором призвели до різкого погіршення макроекономічних показників для України, зокрема, через військові дії активізувалися інфляційні процеси в економіці, скакнув в рази рівень безробіття, велика кількість підприємств та організацій закрилися, або тимчасово не працюють тощо. Тому стає зрозуміло, що без працюючої і ефективної економіки перемога у війні неможлива.

Податкова політика є важливим інструментом для встановлення та розвитку економічно-соціальної стабільності та має на меті віднайти баланс співвідношення між можливостями держави з точки зору забезпечення її фінансовими ресурсами через податковий механізм та досягненням пріоритетних соціально-економічних цілей за певних умов розвитку країни. Розглядаючи об'єкт дослідження, необхідно наголосити, що однозначного і одноставного визначення терміну «податкова політика» серед науковців немає, через те, що даний термін є предметом досліджень різних суспільних наук, зокрема економіки, політології, соціології, юриспруденції тощо. В основному в роботах західних вчених термін «податкова політика» замінений і вживається в понятті «фіскальна політика».

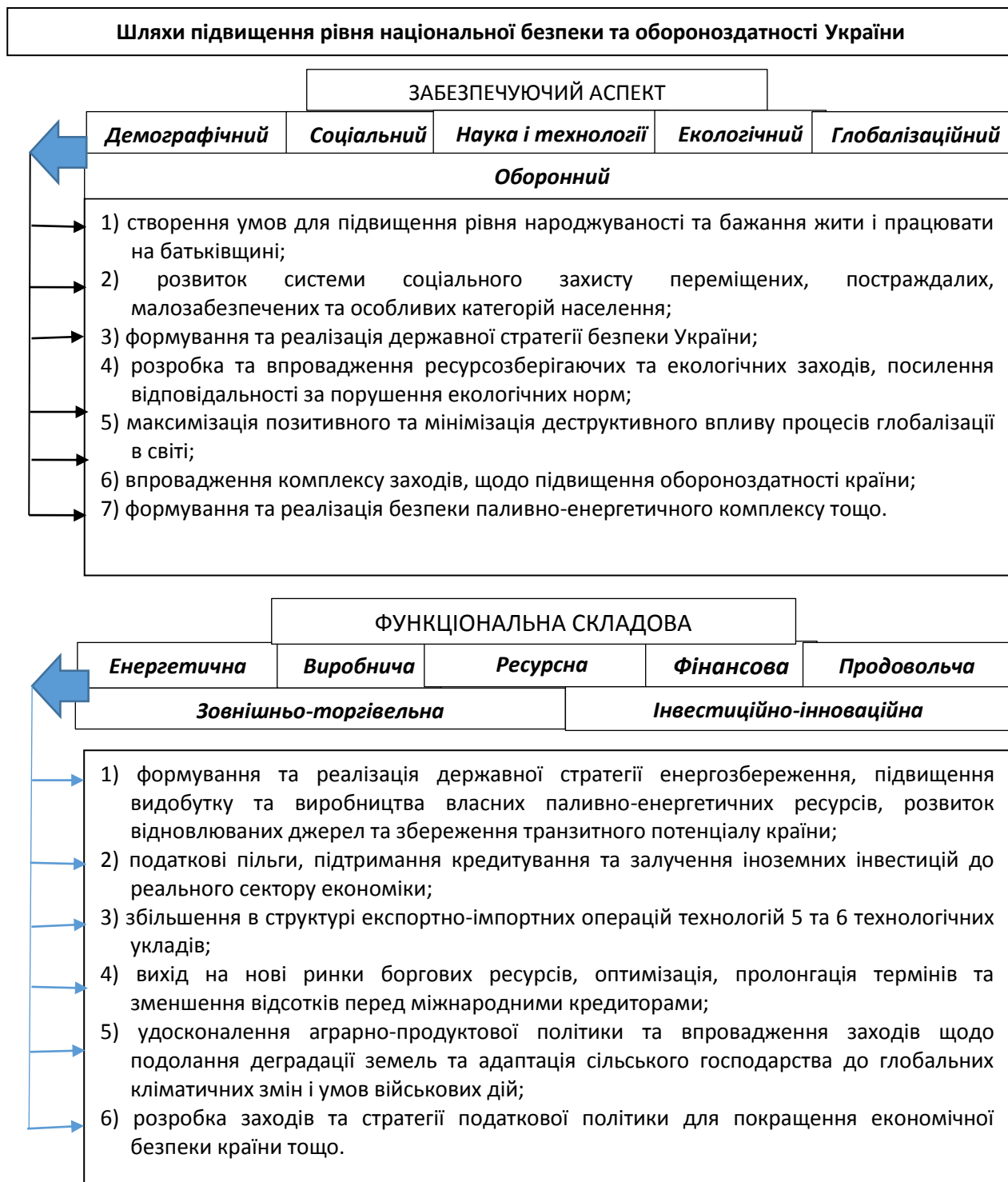

Рис. 1. Шляхи підвищення рівня національної безпеки та обороноздатності України

Примітка: складено авторами.

Офіційний сайт Міністерства фінансів України представляє таке визначення: «податкова політика – це діяльність держави у сфері встановлення, правового регламентування та організації справляння

податків і податкових платежів у централізовані фонди грошових ресурсів держави» [10].

Узагальнюючи підходи науковців [1-9], можна стверджувати, що податкова політика –

це складова фінансової політики держави, що виникає з приводу оподаткування для формування дохідної та видаткової частини державного та місцевих бюджетів для розподілу та перерозподілу частини ВВП, через встановлення та зміну податкових ставок, бази оподаткування, податкових пільг, податкових санкцій, суб'єктів та об'єктів оподаткування тощо.

Головною метою податкової політики є пошук оптимального співвідношення між фінансовими можливостями держави та обсягом видаткових статей соціально – економічного характеру за умов викликів, які зараз стоять перед Україною.

Основні проблеми української податкової політики згруповані на рис. 2.

Рис. 2. Основні проблеми податкової політики України

Примітка: складено авторами.

На сьогоднішній день урядом України зроблено велику кількість кроків та рішень для зменшення негативного впливу військових дій на макроекономічну ситуацію в країні. Влада почала робити ряд кроків, щодо підтримки бізнесу, замінено ПДВ і податок на прибуток на 2 % податку з обороту. Тільки в перший день прийняття заявок про перехід на 2%ву систему оподаткування подано 50 тисяч заяв платників. Щодо джерел фінансування видатків, то здійснено внутрішні запозичення ОВГЗ на 26 млрд гривень, також отримано 3 млрд доларів зовнішньої допомоги і 300 млн доларів грантової допомоги. Завдяки дуже рішучим і своєчасним рішенням НБУ вдалося фактично втримати гривню. Гривня – це один з найважливіших критеріїв добробуту та міцності держави у війну. Її стабільність –

абсолютна передумова нашої перемоги. І фінансовий фронт сьогодні є надважливим. Вдалося вгамувати паніку, а також можна констатувати, що валютна політика НБУ є дуже вдалою і ми повинні довіряти рішенням Національного банку. Частиною банків перенесено сплату відсотків на потім після війни, а інші банки зменшують відсотки. Готується законопроект, про додаткове податкове навантаження для міжнародних компаній, котрі працюють в Україні і залишились працювати в Росії. Мінфіном погоджена дана концепція цього податку. Відповідно цього концепту пропонується прямі податки, які сплачують такі компанії, стягувати з коефіцієнтом 1,5 до існуючої ставки, тобто в півтора рази більших ставках.

Було підписано Закон України від 15.03.2022 р. № 2120-IX для підтримки українського бізнесу в умовах війни. Закон містить кардинальні зміни щодо єдиного податку, зменшення ПДВ та акцизу на пальне, податкові стимули для великого бізнесу та благодійності [11].

На податкову політику України впливають як позитивні, так і негативні мега-, макро- та мікроекономічні фактори. В свою чергу продумана податкова політика України через синергію впливу на підсистеми обліку, аналізу, контролю, прийняття рішень, регулювання та координації, спричиняє досягнення синергетичних ефектів, які в результаті повинні призвести до забезпечення територіальної цілісності України, забезпечення ефективного функціонування економіки та гідного рівня життя громадян (рис. 3).

Побудована на рис. 3 структурна схема впливу податкової політики на забезпечення безпеки та подальшої відбудови України на основі функціонування ефективної системи бухгалтерського обліку, оподаткування, аналізу, контролю, прийняття рішень, регулювання та координації, з отриманням синергетичних ефектів, які позитивно вплинуть на безпеку та розвиток економіки України.

Для ефективного функціонування податкової політики в умовах військових дій необхідно здійснити такі невідкладні заходи:

- сформувані нове інституційне середовище оподаткування, сприятливе для реалізації принципу рівності всіх платників перед законом;
- не допускати будь-які прояви податкової дискримінації, відповідального ставлення платників податків до виконання своїх зобов'язань;
- підвищити фіскальну ефективність податків за рахунок розширення податкової бази, покращення адміністрування та контролю, що сприятиме зменшенню масштабів ухилення від сплати податків;
- підвищити регулюючий потенціал податкової системи на основі

запровадження преференцій щодо стягнення податків в особливих умовах;

- забезпечити більш рівномірний розподіл податкового тягаря між платниками податків;
- розробити систему пільг з ввозу та реалізації паливно-мастильних матеріалів;
- оновити спрощену систему оподаткування та надати пільги із сплати податків. Наприклад, щоб єдиний податок сплачувати могли не лише ФОПи «спрощенці», але й великі підприємства за новими ставками;
- відмінити ПДВ для певних галузей;
- звільнити від сплати податків та акцизів майно, речі (каска, бронезилети, лікарські засоби тощо), гуманітарну допомогу оборонного призначення тощо, яку завозять та постачають на територію України;
- дозволити відносити благодійну допомогу, перераховану закладам охорони здоров'я або на спецрахунок ЗСУ, до витрат без обмежень (раніше такі обмеження були встановлені у розмірі 4% від прибутку);
- дозволити включити до податкового кредиту з ПДВ сум, за якими ще не зареєстровані податкові накладні, але наявні первинні документи;
- звільнити підприємства, які знаходяться на території активних бойових дій від оподаткування;
- встановити мораторій на фактичні податкові перевірки підприємств;
- встановити справедливий перерозподіл фінансових ресурсів з податків;
- далі реформувати Державну податкову службу України, а саме змінити ідеологію її функціонування та оновлювати кадровий потенціал державних службовців тощо.

Отже, застосування запропонованих заходів для удосконалення та формування податкової політики, дозволить Українській економіці функціонувати безперебійно та з мінімальними втратами для суспільства пройти військовий конфлікт.

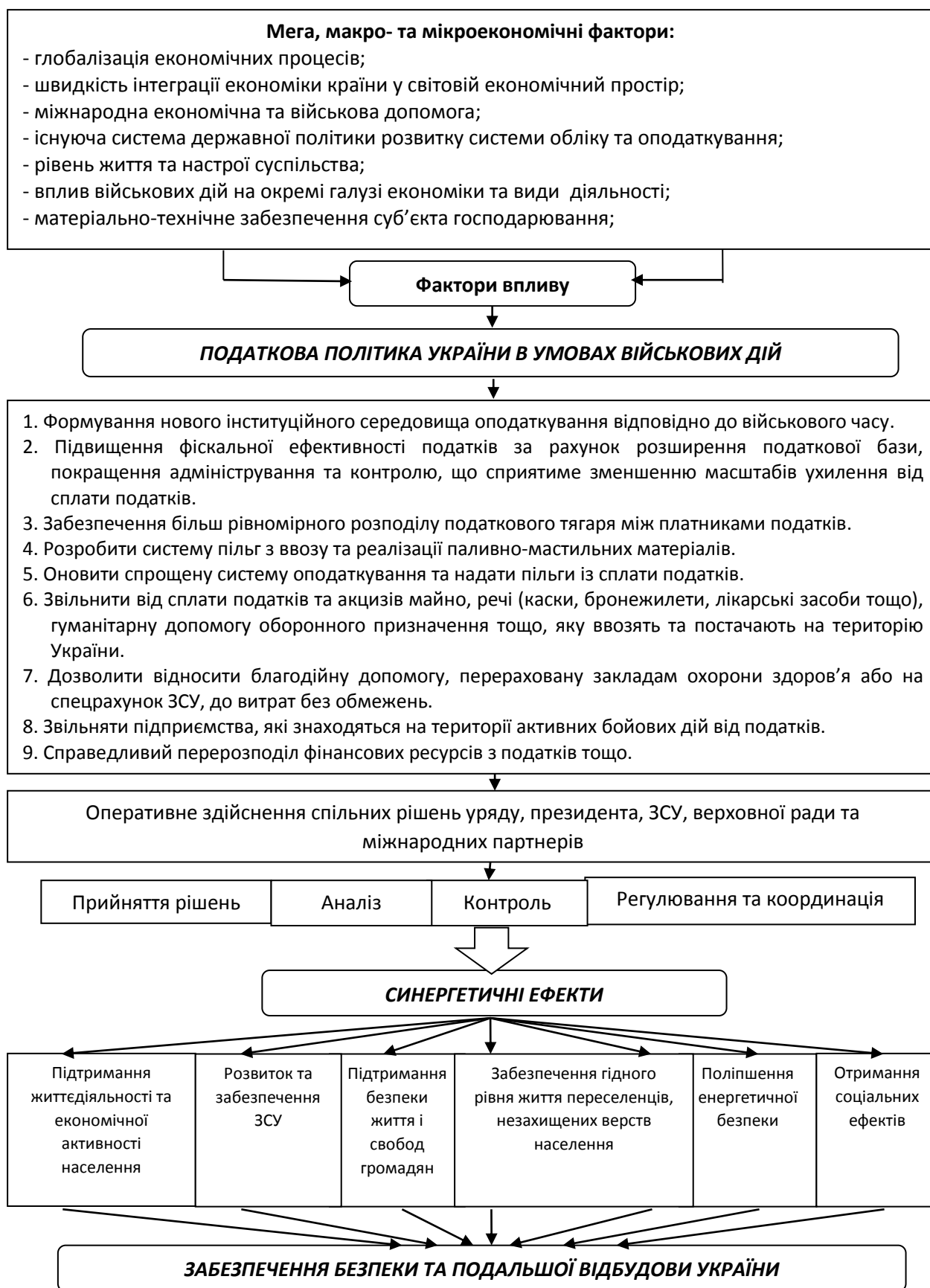

Рис. 3. Вплив податкової політики на забезпечення безпеки та подальшої відбудови України.

Складено авторами.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Отже, досліджено важливість економічного фронту, проаналізовано здійснені заходи та рішення по підтриманню економіки та громадян держави. Доведено, що урядом України та Національним банком України зроблено велику кількість кроків та рішень для зменшення негативного впливу військових дій на макроекономічну ситуацію в країні. Визначено основні шляхи удосконалення

податкової політики України, які дозволять національній економіці підтримати життя громадян на достатньому рівні в умовах війни, відродитися та вийти на новий рівень розвитку після закінчення військових дій.

Розглянуті проблеми і запропоновані рекомендації щодо удосконалення податкової політики створюють базу для продовження досліджень в напрямку вдосконалення безпеки України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акімова Л. М. Становлення системи економічної безпеки держави в Україні: сутність, рівні, складники. *Публічне адміністрування: теорія та практика*. 2018. № 1 (19). С. 1–11.
2. Варналій З. С. Податкова система України: проблеми функціонування та шляхи реформування. *Економіка і регіон*. 2017. № 5. С. 5–9.
3. Гбур З. В. Економічна безпека як одна зі складових забезпечення національної безпеки України на сучасному етапі. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 18. С. 81–86.
4. Бізнес та Гетманцев обговорили, як підтримати економіку в умовах війни. *Дебет-кредит*. URL: <https://news.dtki.ua/taxation/pdv/75841>.
5. Колеснікова К. С., Маліновська І. А., Чабаров В. О. Економічна безпека України в контексті глобалізаційних викликів. *Молодий вчений*. 2018. № 3. С. 351–354.
6. Крисоватий А. І., Мельник В. М., Кошук Т. В. Сутність та концептуальні онови формування податкової політики в умовах євроінтеграційних процесів: *Економіка України*. 2016. №1. С. 35–51.
7. Мельник В. М., Житар М. О. Роль, особливості та напрямки фінансової архітектури національної економіки. *Бізнес Інформ*. 2019. № 8. С. 175–181. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2019-8-175-181>
8. Melnyk V., Sosnovska O. & Zhytar M. The Analysis of the Modern Dominants of Quantitative Measurement of the Development of the Financial Architecture of Ukrainian Economy in the Context of Public Finance. *Business Inform*. 2020. № 2. С. 358–370.
9. Швабій К.І. Пріоритети податкової політики держави в Україні. *Світ фінансів*, 2021, № 1(66) (2021). С. 149–162.
10. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <http://minfin.gov.ua>.
11. Нові податкові пільги для ФОПів та підприємств в умовах війни. Офіційний сайт ДПС України. URL: <https://if.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/576960.html>.

REFERENCES

1. Akimova, L. (2018). Stanovlennja systemy ekonomichnoji bezpeky derzhavy v Ukraini: sutnistj, rivni, skladnyky. *Publichne administruvannja: teorija ta praktyka*, 1 (19), 1–11.
2. Varnalii, Z. (2017). Podatkova systema Ukrainy: problemy funktsionuvannja ta shliakhy reformuvannja. *Ekonomika i rehion*, 5, 5–9.
3. Ghbur, Z. (2017). Ekonomichna bezpeka jak odna zi skladovykh zabezpechennja nacionaljnoji bezpeky Ukrainy na suchasnomu etapi. *Investyciji: praktyka ta dosvid*, 18, 81–86.
4. Biznes ta Hetmantsev obhovoryly, yak pidtrymaty ekonomiku v umovakh viiny. *Debet-kredyt*. Retrieved from: <https://news.dtki.ua/taxation/pdv/75841>.
5. Kolesnikova, K., Malinovsja, I. & Chabarov, V. (2018). Ekonomichna bezpeka Ukraini v konteksti globalizacijnykh vyklykiv. *Molodyj vchenyj*, 3, 351–354.
6. Krysovaty, A., Melnyk, V. & Koshchuk, T. (2016). Sutnist ta kontseptualni onovy formuvannja podatkovoji polityky v umovakh yevrointehratsiinykh protsesiv. *Ekonomika Ukrainy*, 1, 35–51.
7. Melnyk, V., and Zhytar, O. (2019). Rol, osoblyvosti ta napriamky fnansovoi arkhitektury natsionalnoi ekonomiky. *BiznesInform*, 8, 175-181. DOI: <https://doi.org/10.32981r3/2222-4459-2019-8-175-181>
8. Melnyk, V., Sosnovska, O. & Zhytar, M. (2020). The Analysis of the Modern Dominants of Quantitative Measurement of the Development of the Financial Architecture of Ukrainian Economy in the Context of Public Finance. *Business Inform*, 2, 358–370.
9. Shvabii, K. (2021). Priorytety podatkovoji polityky derzhavy v Ukraini. *Svit finansiv*, 1(66), 149–162.

10. Official site of the Ministry of Finance of Ukraine.
Retrieved from: <http://minfin.gov.ua>.

11. Novi podatkovy pilhy dlia FOPiv ta pidpryemstv v umovakh viiny. Ofitsiinyi sait DPS Ukrainy. Retrieved from: <https://if.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/576960.html>.

Yaroslav Izmailov, DSc (Economics), Professor, Professor of Department of Fiscal Administration, State Tax University, Ukraine

Iryna Yegorova, PhD, Associate Professor, Department of International Economics, State University of Economics and Technology, Ukraine

Yulia Tomchuk, PhD student, State Tax University, Ukraine

IMPROVING THE TAX SYSTEM AS A COMPONENT OF UKRAINE'S INTERNATIONAL SECURITY

Abstract

Introduction. Due to the full-scale war between Ukraine and the Russian Federation, there is a sharp deterioration in absolutely all macroeconomic indicators, such as GDP, inflation, unemployment and so on. In the conditions of war, the formation of state revenues and expenditures depends on the effectiveness of tax policy to enable Ukraine to perform its state functions. Taxes play a dominant role in revenues and expenditures, so the implementation of effective tax policy of Ukraine is an extremely important issue and becomes especially relevant in the context of the importance of its impact on all spheres of public life and ensuring the functioning of the country.

Goal. The purpose of the article is to improve tax policy to ensure the security of Ukraine both nationally and internationally.

Method (methodology). In the course of the research the following methods were used: dialectical, generalization, comparison, system analysis, observation of economic activity, graphic, etc.

Results. It is proved that the financial and economic front is becoming no less important than the real military one, because without it is impossible to effectively defend Ukraine at the domestic and international levels. It is substantiated that the main problems of tax policy before the invasion of the Russian Federation were: complexity and inconsistencies, frequent and numerous changes in tax legislation, excessive and uneven tax burden on taxpayers, which did not stimulate business and other activities, but contributed to tax evasion, budgets of different levels, large-scale shadowing of the economy, slow harmonization and unification of domestic legislation to EU requirements, etc. It has been proved that it is necessary to build such a tax policy that would make it possible to meet at least the basic needs of the state, support entrepreneurship and a sufficient standard of living, and so on. It is substantiated that it is necessary to prevent further stagnation of Ukraine's economy. Measures for the effective application of security measures and measures to improve tax policy in the context of hostilities are proposed.

Keywords: security; military action; taxation; recovery; non-current assets.

Cite as: Izmailov, Y., Yegorova, I., & Tomchuk, Y. (2022). Improving the tax system as a component of Ukraine's international security. *Economic analysis*, 32 (2), 82-89. DOI: 10.35774/econa2022.02.082